

TÜRKİYE’DE YAZINSAL ÇEVİRİNİN TARİHSEL SEYRİ (1960–2000): ALTIN KİTAPLAR VE ÇEVİRMEN PROFİLLERİ*

THE HISTORICAL TRAJECTORY OF LITERARY TRANSLATION IN TURKEY (1960–2000): ALTIN KİTAPLAR AND ITS TRANSLATOR PROFILES

Lale ÖZCAN**
Gamze TURAN***

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 28/04/2025 Düzeltme/Revised: 20/05/2025 Kabul/Accepted: 24/05/2025

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf / Cite as: Özcan, L., ve Turan, G. (2025). Türkiye’de Yazınsal Çevirinin Tarihsel Seyri (1960–2000): Altın Kitaplar ve Çevirmen Profilleri. *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-17. <https://doi.org/10.52735/bellek.1685787>

ÖZ

1960–2000 yılları arasında Türkiye’de yazınsal çeviri alanında faaliyet gösteren yayınevleri, tür, yazar ve çevirmen tercihlerine bağlı olarak farklı üretim stratejileri geliştirmiştir. Altın Kitaplar Yayınevi, popüler edebiyat, çocuk kitapları ve klasik eserler alanlarında geniş bir yelpazeye yayılan çeviri eserler yayımlamıştır. Çalışmada, Altın Kitaplar’ın yazınsal çeviri faaliyetlerinin 1960–2000 yılları arasındaki tarihsel seyri bibliyografik veriler doğrultusunda incelenmiş ve üretim hacmi, tercih edilen türler ve kaynak dil çeşitliliği değerlendirilmiştir. Pierre Bourdieu’nün pratiğin kuramı çerçevesinde geliştirdiği alan kavramı ve bu doğrultuda tanımladığı kültürel üretim alanı temelinde yapılan analiz, yayınevinin ekonomik ve sembolik sermaye stratejileri arasında denge kurmaya çalıştığını ve üretim sürecinin, sınırlı üretim alanı ile büyük üretim alanı arasındaki kutuplu yapı doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca, Altın Kitaplar bünyesinde üretim hacmi ve yayıneviyle kurdukları uzun süreli iş birlikleri açısından benzerlik gösteren çevirmenler (Meral Gaspralı, Mehmet Harmancı, Gönül Suveren, Gülten Suveren) belirlenmiş ve Renata Makarska’nın biyografik çözümleme modeli temelinde incelenmiştir. Bu çözümleme doğrultusunda, üretken, belirli türlerde süreklilik gösteren ve yayıneviyle uzun vadeli ilişkiler geliştiren çevirmenlerin öne çıktığı bir yapı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: yazınsal çeviri, Altın Kitaplar, kültürel üretim alanı, sermaye, çevirmen profili.

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbirini gerçekleştirilmemiş olup, “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora programında Doç. Dr. Lale Özcan danışmanlığında yazılmakta olan doktora tezinden üretilen bu çalışma, TÜBİTAK 2211 Yurtiçi Doktora Burs Programı ve 2214-A Yurt Dışı Doktora Araştırma Bursu Programı kapsamında desteklenmiştir.

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, ozcanlale@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7565-4565

*** Öğr. Gör., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, gamzetturan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3463-5915

EXTENDED SUMMARY

Since the 1960s, the publishing sector in Turkey has experienced a significant transformation with the rise of private publishing initiatives. During this period, translated books became prominent in the field of cultural production. Translation activities functioned not only as means of transmitting literary works but also as tools for publishers to position themselves within the cultural field. Within this framework, Altın Kitaplar Publishing House presents an exemplary case with its extensive output between 1960-2000.

This study aims to analyze the literary translation strategies of Altın Kitaplar between 1960 and 2000 within a sociological theoretical framework. The study is grounded in Pierre Bourdieu's concept of field and field of cultural production, particularly his distinction between symbolic and economic capital. Following this, the study addresses the opposition between restricted production (oriented toward symbolic prestige) and large-scale production (oriented toward commercial success) to examine the publisher's shifting strategies. The balance between these two poles is evaluated through genre preferences, language diversity, and translator choices, alongside the publisher's forty-year performance and its strategic efforts to maintain a position in the field of culture.

The periodic production line of the publishing house reflects various shifts from the dominance of classical works in the 1960s, to high-volume output in romance and detective fiction during the 1970s, to contraction in the 1980s, and a more selective orientation toward internationally recognized authors in the 1990s. The 1970s mark an intensive production phase in popular genres. In contrast, the 1980s saw a decline in translated books and a narrowing of source language diversity. The 1990s, on the other hand, witnessed a shift toward fewer but more symbolically prestigious authors. These fluctuations reflect the publisher's tendencies between economic and symbolic capital within the evolving cultural field.

In addition to the analysis based on the published translations, the study also explores the translator profiles of the selected translators. The study does not intend to present a comprehensive profile of all translators historically associated with the publishing house. Rather, it focuses on a selection of key figures whose translation practices reflect the publisher's broader strategic preferences. A biographical analysis was carried out based on Renata Makarska's translator biography model, which consists of four dimensions. These are linguistic-topographical background, network of professional relations, forms of auto-presentation, and relations with other intellectual activities. An additional fifth category academic representation was introduced by the authors in order to examine the translators' representation within the academic field. This analytical framework was applied to the translator profiles of Meral Gaspıralı, Gönül Suveren, Gülten Suveren, and Mehmet Harmancı, who were selected due to their long-term collaborations with publishers and similarities in their production volumes. Meral Gaspıralı, known for her exclusive collaboration with Altın Kitaplar, is distinguished by her loyalty and consistent production. Gülten Suveren, through her work on children's classics and popular fiction, and Gönül Suveren, known for her extensive translations of Agatha Christie, contributed to the thematic continuity of the publisher. In addition, Mehmet Harmancı, a translator affiliated with multiple publishers, represents a more public and visible translator profile. This diversity indicates that the publisher's translator policy was shaped not only by linguistic competence but also by genre-based consistency, productivity, and long-term collaboration.

The primary data sources include Mehmet Tahir Öncü's bibliography of translated works, TÜRDAV catalogues, and records from the National Library of Turkey. These sources provided the basis for compiling quantitative data on the publisher's output, which was then interpreted. Thus, the study not only presents a case-specific analysis but also aims to contribute to broader discussions on translator profiles, publisher strategy, and cultural production.

In conclusion, this study offers a publishing house-centered and translator-oriented account of literary translation in Turkey. The case of Altın Kitaplar illustrates institutional dynamics in translation publishing and contributes to a broader understanding of Turkish publishing history by drawing attention to translators.

Keywords: Altın Kitaplar, field of cultural production, translator profiles, capital.

GİRİŞ

1950'lerden itibaren çeviri kitaplar, Türkiye'de kültürel üretimin önemli bir parçası haline gelmiş ve edebi yönelimlerin, tür tercihlerinin ve okur profillerinin oluşumunda belirleyici rol oynamıştır. Bu dönemde Türkiye'de özel yayınevlerinin sayısı artmıştır. Devlet kurumları tarafından yürütülen çeviri faaliyetlerinin azalmasıyla birlikte yayıncılık alanındaki çeşitlilik artış göstermiştir. Remzi, Kanaat ve Hilmi Kitabevi gibi eski yayınevlerinin yanı sıra, 1940'lı ve 50'li yıllarda kurulan Varlık, Yeditepe, Altın Kitaplar ve Arkın gibi yayınevleri, kültür yayıncılığı ve çeviri kitaplarla öne çıkmıştır. 1960 sonrası düşünce ve bilim kitaplarının

çevirileri ön plana çıkmaya başlamıştır.¹ 1970’li yıllarda siyasal ve ekonomik dalgalanmalar yayıncılığı etkilemiş fakat 1972’de UNESCO’nun "Dünya Kitap Yılı" ilanı, Türkiye’de kitaba yönelik bilinçlenme çabalarını artırmıştır. Yayıncılar "Her Şeyin Üstünde Kitap" sloganını benimseyerek bu kapsamda çeşitli kitap sergileri düzenlemiştir. Siyasal ve ekonomik dalgalanmalar olmasına rağmen, dönemin sonunda Türkiye’de 200 kadar yayınevi varlığını sürdürmüş, bu dönemde E Yayınevi’nin yayımladığı *Baba* adlı çeviri roman üç yıl içinde on bir baskı yapmış ve yaklaşık üç yüz bin kadar satmıştır. 1980 sonrasında kültürel kurumlarda yapılan yapısal değişiklikler ve devlet sübvansiyonlarının sona ermesiyle maliyetler yükselmiş olsa da 1982’de başlayan kitap fuarları özellikle çocuk ve popüler yayıncılık alanında canlılık yaratmıştır.² Bu dönemde Türkiye’de yayıncılık alanının ciddi bir dönüşüm geçirdiği görülmektedir. Bazı köklü yayınevleri 1980 sonrası ekonomik baskılar ve siyasal kısıtlamalar nedeniyle kapanmış ya da etkinliğini kaybetmiştir. Aynı dönemde çok sayıda yeni yayınevi kurulmuş, bunların bir bölümü kalıcı hale gelmeyi başarmıştır. Bu dönemde kurulan yayınevlerinin sayısı fazla olsa da büyük işletme olarak tanımlanabilecek yayınevleri çoğunlukla 1980 öncesinde kurulanlardır. Bu dönemde tirajlar 5 binlerden 2 bin dolayına gerilemiş ve buna karşın yayın sayısı artmıştır. Okur kitlesinin ilgi alanlarının çeşitlenmesiyle birlikte, yayınevleri daha seçici gruplara yönelik üretim yapmaya başlamıştır. Kitapların dizgi, baskı ve kapak kalitesine verilen önemin artması bu dönemin dikkat çeken bir diğer özelliğidir. Öte yandan, korsan yayıncılık yaygınlaşmış ve çok satan kitaplar, yazar ve yayıncıdan habersiz, daha düşük fiyatlarla piyasaya sürülmüştür.³

Türkiye’de yayıncılığının bu tarihsel dönüşümü, akademik çalışmalarda çeşitli kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmış ve farklı dönemlere, yayınevlerine ya da metin türlerine odaklanan çözümlemelerle incelenmiştir. Bu bağlamda Beki Haleva ve Ayşe Zeynep Kıvanç’ın “Türkiye’de Çeviri Politikaları ve Yayınevleri Üzerine Dönemsel Bir Kesit İncelemesi”⁴ başlıklı makalesi, 1928–1967 yılları arasında devlet destekli çeviri politikalarının Babıali merkezli özel yayınevleri üzerindeki etkilerini incelemekte ve dönemin sosyo-politik yapısıyla piyasa dinamikleri arasındaki ilişkiyi dokuz yayınevi örneği üzerinden analiz etmektedir. Arzu Eker, 1980 sonrası Türkiye’de sosyal bilimler alanında yayımlanan çeviri kitaplar üzerinden, yayınevlerini “kültür planlayıcıları” olarak ele almıştır. Çalışmasında bu yayınevlerinin yalnızca metin aktarıcıları olmadığını, aynı zamanda kültürel alanda belirli boşlukları doldurmak, düşünsel sürekliliği sağlamak ve hedef kültürde dönüşüm yaratmak gibi işlevler üstlendiklerini ileri sürmüştür.⁵ Yayınevlerinin kültürel üretim alanındaki yapısal dönüşümünü sosyolojik bir çerçeveye ele alan bir diğer çalışma ise Mehmet Erken’in “Türkiye’de Yayıncılık Alanının Dönüşümü (1980–2015)” başlıklı çalışmasıdır. Erken doğrudan çeviri yayıncılığına odaklanmamakla birlikte Türkiye’de kültür yayıncılığı alanının son otuz beş yılda geçirdiği yapısal değişimleri sosyolojik bir yaklaşımla incelemektedir. İletişim ve Yapı Kredi gibi büyük yayınevleri üzerinden örneklem oluşturarak kültür yayıncılığının piyasalaşma sürecini ve bu sürecin devlet politikalarıyla olan ilişkisini tartışmaktadır.⁶ Şehnaz Tahir Gürçağlar çalışmasında Altın Kitaplar, Türkiye’de “popüler edebiyat alanına açılan bir kapı” olarak konumlandırılmakta ve yayınevinin 1950’li yıllardan itibaren çok satan çeviri romanlara

¹ Arslan Kaynardağ, “Yayın Dünyası”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 10, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, ss. 2828-2829.

² Kaynardağ, “Yayın Dünyası”, s. 2831

³ Sait Alioğlu, “İslami Yayıncılık”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 15, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, s. 1468–1470.

⁴ Beki Haleva ve A. Zeynep Kıvanç, “Türkiye’de Çeviri Politikaları ve Yayınevleri Üzerine Dönemsel Bir Kesit İncelemesi,” *Turkish Studies* 10, no. 8 (Ankara: 2015), 1325–1344.

⁵ Arzu Eker, *Publishing Translations in the Social Sciences since the 1980s: An Alternative View of Culture Planning in Turkey*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2001.

⁶ Mehmet Erken, *Türkiye’de Yayıncılık Alanının Dönüşümü (1980–2015)*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, 2020.

yönelerek oluşturduğu yayın çizgisini değerlendirmektedir. Çalışmada Meşhur Romanlar Serisi gibi diziler, yayınevinin okur kitlesiyle kurduğu ilişki ve tanıtım stratejilerine değinilmiştir.⁷

Bu çalışma ise, Altın Kitaplar'ın 1960–2000 yılları arasındaki yazınsal çeviri faaliyetlerini Pierre Bourdieu'nün⁸ sermaye türleri ve üretim kutupları çerçevesinde ele alarak yayınevinin ekonomik ve sembolik sermaye dengesiyle alanda nasıl konumlandığını ortaya koymaktadır. Tür, yazar ve dil tercihlerine odaklanan analiz, yayınevinin büyük ölçekli üretim alanındaki stratejik yönelimlerini görünür kılmayı hedeflemektedir. Bu çözümlemenin devamında Altın Kitaplar'ın yayın listesinde öne çıkan çevirmenlerin profilleri incelenmiş ve çevirmen tercihleriyle yayınevinin çeviri politikaları arasındaki uyum değerlendirilmiştir. Renata Makarska'nın⁹ biyografik çözümleme modeli doğrultusunda yapılan bu inceleme, çevirmenlerin mesleki yönelimlerinin ve yayıncılıkla kurdukları ilişkilerin yayınevinin sermaye stratejileriyle nasıl örtüştüğünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın veri kaynağını, Mehmet Tahir Öncü tarafından derlenen *Türkçe Çeviriler Bibliyografyası*¹⁰, TÜRDAV katalogları¹¹ ve Milli Kütüphane Türkiye Bibliyografyaları¹² oluşturmaktadır. Bu kaynaklar aracılığıyla 1960–2000 arasında Altın Kitaplar tarafından yayımlanan yazınsal çeviriler sınıflandırılmış, en çok çeviri yapan çevirmenler belirlenmiştir. Ardından, bu çevirmenlerin yaşam öyküleri ve çeviri etkinlikleri analiz edilmiştir. Bu kaynaklar ele alınan dönemin kayıtlarını genel hatlarıyla ortaya koyma açısından güçlü bir zemin sunmakla birlikte, kayıt dışı yayımlar veya dizin dışı kalan eserler nedeniyle eksiklikler olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla çalışmada sunulan veriler, Altın Kitaplar'ın çeviri yayıncılığına dair genel eğilimleri yansıtmayı amaçlayan bir çerçeve olarak değerlendirilmelidir.

1. Pierre Bourdieu ve Kültürel Üretim Alanı

Altın Kitaplar'ın çeviri yayıncılığı alanındaki yönelimlerini değerlendirmek için, bu üretim biçimlerinin yer aldığı kültürel alanın yapısal dinamiklerini kuramsal düzeyde ele almak gerekmektedir ve bu açıdan Pierre Bourdieu'nün kültürel üretim pratiklerine yönelik kuramı çeviri yayıncılığını yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değil, sembolik kazanımlar ve konum mücadeleleriyle şekillenen bir üretim biçimi olarak ele almamıza olanak tanır.

Bourdieu ve Wacquant'a göre “alanlar, toplumsal hayatın farklı kesimlerinde, kendine özgü tarihselliğe, işleyiş yasalarına ve özgül sermaye biçimlerine sahip olan mikrokozmoslardır. Her alan, kendi içindeki eyleyenlerin rekabetiyle biçimlenir ve bu eyleyenler alana özgü sermaye türlerini kullanarak konumlarını korumaya ya da geliştirmeye çalışırlar.”¹³ Bu kapsamda kültürel üretim alanı kendine özgü sermaye yapılarına göre işleyen ve toplumsal alan içerisinde yer alan bir alt alan konumundadır. Kültürel alan, iktidar alanından tamamen bağımsız olmasa da nispeten özerktir.¹⁴

⁷ Şehnaz Tahir Gürçağlar, *Kapılar: Çeviri Tarihine Yaklaşımlar* (İstanbul: Scala Yayıncılık, 2005).

⁸ Pierre Bourdieu, *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*, der. Randal Johnson (Cambridge: Polity Press, 1993), s. 7–8.

⁹ Renata Makarska, “Die Rückkehr des Übersetzers. Zum Nutzen einer Übersetzerbiographie”, *Übersetzer als Entdecker. Ihr Leben und Werk als Gegenstand translationswissenschaftlicher und literaturgeschichtlicher Forschung*, ed. Andreas Kelletat ve Aleksey Tashinskiy, Frank & Timme, Berlin 2014, ss. 56–58.

¹⁰ Mehmet Tahir Öncü, *Türkçe Çeviriler Bibliyografyası: Dünya Edebiyatından Çeviriler*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2017.

¹¹ TÜRDAV, *Türkiye Kitap Kataloğu*, C. 1 (1997), C. 2 (1997), C. 3 (2002), C. 4 (2003), TÜRDAV A.Ş., İstanbul.

¹² T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı, *Türkiye Bibliyografyaları* (1960–2000, 1965, 1986 ve 1990 hariç), Milli Kütüphane Yayınları, Ankara.

¹³ Pierre Bourdieu ve Loïc Wacquant, *Düşünsel Bir Antropoloji İçin: Cevaplar*, çev. Nazlı Ökten (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), s. 79.

¹⁴ Bourdieu, “The Field of Cultural Production”, s. 7-8

Bourdieu'ye göre kültürel üretim alanında etkili olabilmek için eyleyenlerin belli türden sermayelere sahip olması gerekmektedir. Bunlardan biri olan ekonomik sermaye, maddi üretim araçları ve parasal kaynakları kapsar. Kültürel sermaye, bireylerin kültürel kodlara, estetik bilgiye ve kültürel değerlendirme yetisine sahip olma durumudur ve çoğunlukla ailevi, akademik ya da kurumsal yollarla edinilir. Sembolik sermaye tanınma, prestij, meşruiyet gibi görünürde maddi olmayan, fakat uzun vadede ekonomik faydaya dönüşebilen değerleri ifade eder.¹⁵ Sosyal sermaye ise bireylerin içinde yer aldığı sosyal ağlar, ilişkiler ve bağlantılar üzerinden işleyen bir sermaye türüdür ve genellikle kültürel alanda konumlanmalarında belirleyici rol oynar.¹⁶ Eyleyenler alana girmek için bu sermayelere ihtiyaç duyarlar ve zamanla alan içerisindeki varlıklarını sürdürürken sahip oldukları kültürel ya da sembolik sermayeyi alanda dönüştürerek kâr elde etmeyi amaçlarlar.

Kültürel alanın üretiminde ekonomik sermaye tek başına belirleyici değildir aksine, ekonomik sermayenin alan içinde geçerli olabilmesi için sembolik sermayeye dönüştürülmesi gerekir. Alan içindeki konum alma ve yönelimler bu sermayelerin dağılımına ve eyleyenin mevcut yapıyı koruma ya da dönüştürme yönündeki stratejik çıkarlarına bağlı olarak şekillenir. Sermaye biçimlerinin dönüşebilirliği kadar, bu sermayelerin alandaki meşruiyet kazanma stratejileriyle ilişkisi de önemlidir. Özellikle sembolik sermayenin işleyişi, “çıkar gözetmeme” iddiası üzerinden ilerlemektedir. Bu üretim mantığında eyleyen, doğrudan ekonomik çıkarlarını gizleyerek sembolik kazanım elde eder. Kültürel alanda meşruiyet, kısa vadeli ekonomik kazançla değil, uzun vadeli tanınma ve alan içi saygınlıkla ölçülür. Bu nedenle kültürel alanda en etkili sermaye biçimi sembolik sermayedir. Sembolik sermaye zamanla ekonomik kazanıma dönüşebilmektedir.¹⁷

Bourdieu'nün 1999 tarihli Fransız yayıncılığına dair çözümlemesinde de belirttiği üzere, küçük yayınevleri çoğu zaman ticarileşme potansiyeli düşük ancak edebi nitelik açısından güçlü kitaplara yönelerek sembolik sermaye biriktirmeye çalışır. Bu üretim anlayışı, Bourdieu'nün ‘edebi inanca dönüş’ (retour à la croyance littéraire) olarak tanımladığı, estetik özerkliğe dayalı tanınma arayışını yansıtır. Buna karşılık, büyük yayınevleri de çok satan kitaplara odaklanarak ekonomik yatırımlarını sürdürmekte ve geniş okur kitlesine ulaşmayı hedeflemektedir.¹⁸ Bu iki yönelim, kültürel üretim alanındaki sembolik ve ekonomik sermaye stratejilerinin kutupsal yapısını ortaya koyar.

Sermaye türlerinde yer alan bu kutupsal yapı yayınevlerinin üretim biçimlerine de yansımaktadır. Bu noktada, kültürel üretim alanında sermaye stratejilerinin nasıl şekillendiğini anlamak için, Bourdieu'nün kültürel üretim alanına yönelik öne sürdüğü ayrım önem teşkil etmektedir. Bu ayrım Bourdieu'nün sınırlı üretim alanı (*champ de production restreinte*) ve büyük üretim alanını (*champ de grande production*) kapsamaktadır. Sınırlı üretim alanında üreticiler esas olarak alandaki diğer üreticilere seslenir ve değer, alan içindeki tanınırlık ve estetik özerklik üzerinden şekillenir. Buna karşılık, büyük üretim alanı piyasa taleplerine göre işler ve başarı, geniş okur kitlesine ulaşmak ve ekonomik kazanç elde etmekle ölçülür.¹⁹ Bu ayrım, yayınevlerinin sermaye önceliklerine göre geliştirdikleri stratejilerin de yapısal zeminini oluşturur.

Bourdieu tarafından sunulan bu çerçeve, Türkiye'deki çeviri yayıncılığı alanında faaliyet gösteren yayınevlerinin sermaye yapılarını ve üretim stratejilerini çok katmanlı bir şekilde anlamaya olanak tanır. Popüler çeviri metinlere yönelen yayınevleri, ekonomik sermaye

¹⁵ Bourdieu, “The Field of Cultural Production”, s. 7-8

¹⁶ Bourdieu, “The Field of Cultural Production”, s. 68

¹⁷ Bourdieu, “The Field of Cultural Production”, s. 66-69; s. 76.

¹⁸ Pierre Bourdieu, “A Conservative Revolution in Publishing”, çev. Ryan Fraser, *Translation Studies*, C. 1, S. 2, 2008, s. 15.

¹⁹ Bourdieu, “The Field of Cultural Production”, s. 115-116

birikimine öncelik veren stratejiler geliştirirken daha az bilinen dillerden nitelikli çeviriler yapan yayınevleri, sembolik alanda konum elde etmeye çalışabilir. Bu doğrultuda, Türkiye’de 1960–2000 yılları arasında faaliyet gösteren çeviri odaklı yayınevlerinin üretim stratejileri, yalnızca ekonomik dalgalanmalarla değil, aynı zamanda sembolik kazanım ve kültürel meşruiyet arayışıyla da açıklanabilir.

2. Altın Kitaplar’ın Yayıncılık Yönelimleri ve Sermaye Dengesi

1.1. Yayınevinin Kuruluşu ve Yayıncılık Faaliyetleri

Altın Kitaplar, Türkiye yayıncılık sektöründe altmış yılı aşkın süredir faaliyet göstermektedir. Yayınevi’nin kuruluş yılı, Türkiye Yayıncılar Birliği veri tabanında 1959 olarak belirtilmektedir fakat yayınevine ait en eski kitap 1956 yılına aittir.²⁰ Yayınevi çevirmenlerinden Azize Bergin’in eserinde yer alan ifadelerle göre yayınevi ilk olarak Sezai Solelli tarafından kurulmuştur. Sezai Solelli’nin daha sonra Hayat Ansiklopedisi’nin yayın yönetmenliğini üstlenmesiyle yayınevi el değiştirmiştir. Altın Kitaplar, bu süreçte matbaa sahibi Aziz Bozkurt tarafından satın alınmıştır ve bir süre sonra yönetimi Dr. Turhan Bozkurt devralmıştır.²¹ Dr. Turhan Bozkurt dönemi öncesi başlayan “Muhteşem Romanlar Serisi” bu dönemde de devam etmiştir. “Meşhur Romanlar Serisi”nde A. J. Cronin’in *Aşk Acıları*, Fannie Hurst’ün *Arka Sokak*, Han Suyin’in *Aşk Güzel Şeydir* ve Margaret Mitchell’in *Gone With the Wind* gibi dönemin popüler romanlarına yer verilmiştir.²²

Bergin’in ifadelerine göre, Dr. Turhan Bozkurt yayıncılık çevresine yabancı biri olmasına rağmen, Doğan Hızlan gibi alanın öne çıkan isimlerinden destek alarak yayınevini geliştirme yoluna gitmiştir. Ayrıca çevirmenlerle doğrudan ilişkiler kurarak, alanda tanınan isimleri Altın Kitaplar çatısı altına kazandırmaya çalışmıştır.²³ Bergin, Altın Kitaplar’ın birçok yazar ve çevirmenin eserini yayımlayarak bu isimleri edebiyat dünyasına tanıttığını ve özellikle çeviri roman alanında çığır açan bir rol üstlendiğini belirtmiştir. Yayınevini “baba ocağı” olarak nitelendiren Bergin, haftada iki üç kez gerçekleşen toplantılara Gönül Suveren, Gülten Suveren, Özay Süsoy, Leyla Saykut ve Meral Gaspıralı gibi dönemin önemli çevirmenlerinin katıldığını ifade etmiştir.²⁴ Bu veriler ışığında, yayınevi yöneticisi Turhan Bozkurt’un alana zayıf bir sosyal sermayeyle giriş yaptığı görülmektedir. Buna karşın, çevirmenlere yönelik tutumu ve alanın önde gelen kişileriyle kurduğu bağlantılar zamanla yayınevinin ilişkiler ağını genişletmiştir.

Yayınevinin resmî sitesinde yer alan bilgilere göre yayınevi yayın hayatına aynı zamanda dünya klasikleriyle birlikte başlamış ve zaman içerisinde küçük bir aile şirketinden büyük bir yayınevine dönüşmüştür. Zamanla aşk, macera ve polisiye gibi türlere yönelmiş ve popüler edebiyata yönelik bir çizgi benimsemiştir. Buna ek olarak yayınevinin yayıncılık hayatının ilk döneminde klasiklere yönelme durumu bilinçli bir tercih olarak belirtilmiştir.²⁵ Bu yayın çizgisi daha sonra Nobel Dizisi’nin eklenmesiyle genişletilmiştir. Uzun soluklu yayın geçmişinde Altın Kitaplar’ın yayıncılık tarihindeki önemli kırılma noktalarından biri, 1962 yılında Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Ivo Andrić’in *Drina Köprüsü* adlı eserinin Meşhur Romanlar serisinin 30. kitabı olarak yayımlanmasıyla yaşanmıştır. Yayınevinin yayın çizgisini çeşitlendiren bu eser oldukça büyük bir kâr elde edilmesini sağlayarak Altın Kitaplar’ın çeviri edebiyat alanında önemli bir konuma gelmesinde etkili olmuştur.²⁶

²⁰ Gürçağlar, *Kapılar*, s. 134.

²¹ Azize Bergin, *Babî’î’de Topuk Tıkırtıları* (İstanbul: Epsilon, 2004). s. 148

²² Gürçağlar, *Kapılar*, s. 135.

²³ Bergin, *Babî’î’de Topuk Tıkırtıları*, s. 149

²⁴ Bergin, *Babî’î’de Topuk Tıkırtıları*, s. 151

²⁵ Altın Kitaplar, “Kurumsal”, <https://www.altinkitaplar.com.tr/kurumsal/>, Erişim: 10.10.2022.

²⁶ Gürçağlar, *Kapılar*, s. 135.

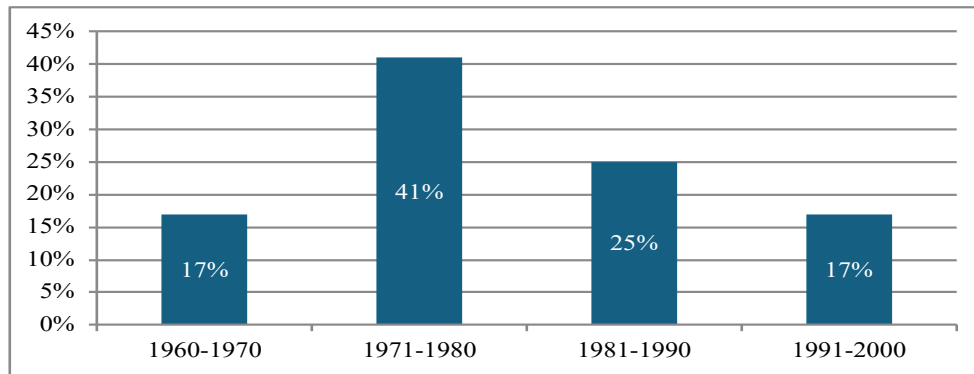
221B polisiye dergisinde yayımlanan röportajında yayınevi yöneticilerinden Batu Bozkurt, 1959 yılından beri dünya edebiyatının önde gelen isimlerinden eserler kazandırmaya önem verdiklerini ve 60'ların ortalarında Agatha Christie eserlerini basmaya başladıklarını belirtmiştir. Yayınevi daha sonra Mary Westmacott takma adıyla yazdığı eserler de dahil olmak üzere Christie'nin toplamda 88 eserini yayımlamıştır. Yayıncılık hayatının ilerleyen dönemlerinde okul kitapları ve yardımcı kitaplara da yönelen Altın Kitaplar, edebiyat ve felsefe serileriyle dikkat çekmiştir.²⁷ Altın Kitaplar'ın Agatha Christie gibi çok satan yazarların çeviri eserlerine yönelmesi, yayınevinin ekonomik sermayesini artırmaya yönelik bir strateji izlediğini göstermektedir. Ancak çocuk klasikleri, edebiyat ve felsefe dizileri gibi daha dar okur çevrelerine hitap eden yayınlara da yer vermesi, sembolik sermaye birikimine yönelik tercihlere işaret etmektedir.

Sayım Çınar ile gerçekleştirdiği röportajda Bozkurt, Altın Kitaplar'ın çok geniş bir yayın yelpazesine sahip olduğunu ve bu sebeple alt yayınevleri kurduklarını ve kişisel gelişim ve sağlık alanında Libros ve edebiyat alanında Editura adlı iki alt yayınevi kurduklarını belirtmiştir. Altın Kitaplar'ın uzun ömürlü olmasını, değişen dinamiklere uyum sağlama yeteneğine bağlayan Bozkurt, krizler, ihtilaller ve yapısal dönüşümlere rağmen yayınevinin ayakta kalmayı başardığını vurgulamıştır.²⁸ Yayınevinin klasiklerle başlayan ve zamanla popüler türlere yönelen yayıncılık çizgisi, Bourdieu'nün kültürel üretim alanını açıklarken geliştirdiği ekonomik ve sembolik sermaye kavramlarıyla ilişkilendirilebilecek niteliktedir. Altın Kitaplar'ın klasik metinlerle başlayan ve ağırlıklı olarak çok satan türlere ve popüler yazarlara yönelen yayıncılık çizgisi, ekonomik sermaye birikimini önceleyen bir stratejik kayma olarak okunabilir. Diğer yandan, Editura gibi alt markalar aracılığıyla edebi yayınlara alan açmaya devam etmesi, sembolik sermayeye yönelik bir hassasiyetin sürdürüldüğünü göstermektedir. Bozkurt'un kriz dönemlerine rağmen yayınevinin ayakta kalmasını "uyum yeteneğine" bağlaması da bu çift yönlü stratejinin sürdürülebilirliğini vurgulamaktadır.

1.2. Alan İçi Konumlanma

Tarihsel çözümlemeleri nicel verilerle desteklemek amacıyla, Altın Kitaplar'ın 1960–2000 yılları arasındaki yazınsal çeviri faaliyetleri analiz edilmiştir. Yayınevinin 1960–2000 yılları arasındaki yayın performansı ve kaynak **dil dağılımı gibi kriterler dikkate alınarak onar yıllık dönemlerde yönelim değişiklikleri gösterdiği görülmektedir.** Analiz kapsamında 2000 yılı da çalışmaya dahil edildiği için ilk dönem 11 yıl olacak şekilde düzenlenmiştir.

Grafik 1: *Eser Dağılımı (1960-2000)*

Kaynak (Grafik 1): Veri seti belirtilen üç kaynak kapsamında oluşturulmuştur.

²⁷ "Agatha Christie'nin Türkiye'deki Yayınevi: Altın Kitaplar", <https://221bdergi.com/agatha-christie-altin-kitaplar-batu-bozkurt/>, Erişim: 10.10.2022.

²⁸ Sevinç Çınar, "Bir Gelenek Altın Kitaplar", <https://www.gazeteciler.com/haber/bir-gelenek-altin-kitaplar/244253>, Erişim: 10.10.2022.

Mehmet Tahir Öncü, *Türkçe Çeviriler Bibliyografyası: Dünya Edebiyatından Çeviriler*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2017.

TÜRDİAV, *Türkiye Kitap Kataloğu*, C. 1 (1997), C. 2 (1997), C. 3 (2002), C. 4 (2003), TÜRDİAV A.Ş., İstanbul.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı, *Türkiye Bibliyografyaları* (1960–2000, 1965, 1986 ve 1990 hariç), Milli Kütüphane Yayınları, Ankara.

Grafik 1’de görüldüğü üzere Altın Kitaplar’ın yayıncılığa adım attığı ilk on yıllık süreç, toplam üretimin %17’sini oluşturmaktadır. Bu dönem yayınevinin üretim sürecini yapılandırdığı bir geçiş dönemi niteliğindedir. Agatha Christie, Charles Dickens, Jane Austen, Dostoyevski, Hemingway, Sartre, Camus ve Saint-Exupéry gibi hem popüler hem de kanonik yazarları yayımlamış olması, yayınevinin sembolik ve ekonomik sermaye arasında denge kurma çabasını yansıtır. Özellikle Agatha Christie çevirilerine yoğunluk verilmesi, dönemin okur taleplerine uyum sağlayan piyasa odaklı bir stratejiye işaret etmektedir. Bu yönelim, kısa vadeli ekonomik getiri ile uzun vadeli sembolik değer üretimi arasında konumlanan bir stratejiyle örtüşmektedir.

1971–1980 dönemi, %41 oranla yayınevinin en yoğun üretim gerçekleştirdiği yılları kapsamaktadır. Bu dönemde aşk, macera ve polisiye türlerinin öne çıktığı gözlemlenmektedir. Agatha Christie, Barbara Cartland, Maysie Greig gibi popüler yazarların çok sayıda eserinin yayımlanması, tür temelli sürekliliği desteklemektedir. Bu dönemde çocuk edebiyatı alanında da artan bir yayın faaliyeti görülmektedir. Bu artış yayınevinin hem geniş bir okur kitlesine ulaşmayı hem de çeşitlilik sağlamayı amaçlaması olarak değerlendirilebilir. Bourdieu’nün büyük üretim kutbuna ilişkin tanımlamalarıyla örtüşen bu yönelim, geniş bir okur kitlesiyle belirli yazarların birden fazla eserinin çevrilmesi ve tür odaklı üretim stratejileriyle ön plana çıkmaktadır. Ekonomik getirisi yüksek popüler yazarlara yönelim yayınevinin bu dönemde ekonomik sermaye öncelik verdiğini ortaya koymaktadır.

1981–1990 yılları arasında çeviri oranında (%25) görece bir azalma gözlemlenmektedir. Benzer şekilde bu dönemde Isaac Asimov, Wilbur Smith, Erle Stanley Gardner gibi yazarların birden fazla kitabının yayımlanması önceki dönemlere benzer olarak içerik seçiminde süreklilik esasına dayalı bir yayın stratejisini işaret etmektedir. Bu dönemde de aynı yazarların tekrar tekrar çevrilmesi ve belirli çevirmenlerle çalışılması, üretim sürecinin oturmuş yapılar üzerinden sürdürüldüğünü göstermektedir. Bourdieu’nün kültürel üretim alanına dair çözümlemesinde belirttiği gibi, ekonomik getirisi kanıtlanmış içeriklere yönelmek ve alan içi riskleri en aza indirmek, büyük üretim stratejisinin süreklilik kazandığı bir yapıyı işaret etmektedir.²⁹ Bu nedenle, bu dönemde yayımlanan çeviri sayısı azalsa da piyasa odaklı üretim mantığı korunmuştur.

1991–2000 dönemi, üretim hacmindeki azalma (%17) ve içeriksel yoğunlaşmayla öne çıkan bir dönemdir. Diğer dönemlere benzer şekilde Agatha Christie, Stephen King ve Clive Cussler gibi çok satan yazarların metinleri ön plana çıkmaktadır. Bu durum yayınevinin yüksek tanınırlığa sahip yazarlara yönelmeyi sürdürdüğünü ve mevcut okur kitlesini korumayı amaçladığını göstermektedir. Bu durum, Bourdieu’nün büyük üretim kutbuna ilişkin olarak tanımladığı, piyasa yasalarına uyumlu ve ekonomik getirisi yüksek üretim mantığının giderek baskın bir hale geldiğine işaret etmektedir.

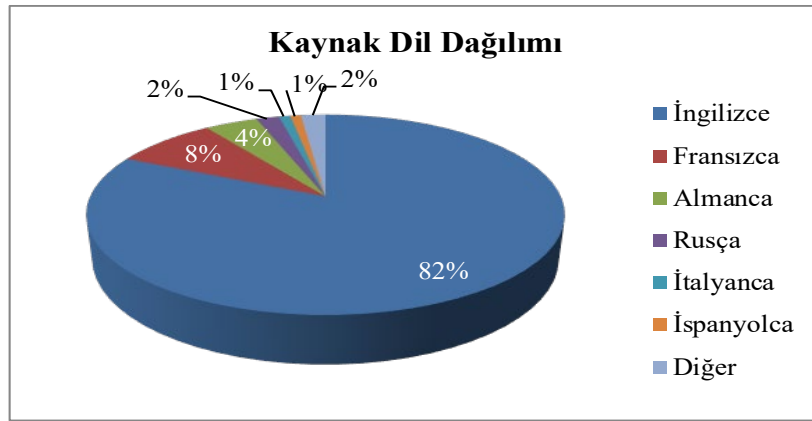
Yukarıda sunulan bulgular, Altın Kitaplar’ın, kültürel üretim alanında ekonomik ve sembolik sermaye arasında denge kurarak alan içi varlığını inşa etmeye ve bu alandaki

²⁹ Bourdieu, “The Field of Cultural Production”, s. 100

mücadelesini sürdürmeye yönelik bir strateji izlediğini göstermektedir. Klasik eserler ve çocuk edebiyatı yoluyla kültürel prestij üretmeye çalışan yayınevi, aynı zamanda aşk, polisiye ve macera gibi popüler türlere yönelerek geniş bir okur kitlesine ulaşmayı hedeflemiştir. Bu ikili yönelim, Bourdieu'nün tanımladığı **sınırlı üretim alanı ile büyük üretim alanı** arasındaki kutupsal yapıyla ilişkilendirilmiştir. Altın Kitaplar, hem sembolik kazanıma öncelik veren üretim alanına hem de ekonomik getirisi yüksek piyasa merkezli üretim biçimine yönelerek, alan içi konumunu bu iki uç arasında dengelemeye çalışmıştır.

Bu içeriksel süreklilik yalnızca yazar tercihlerinde değil, kaynak dil yöneliminde de gözlemlenmektedir. Yayınevinin belirli dillere öncelik vermesi, hem çeviri politikalarının yönünü hem de alandaki konumlanma biçimini ortaya koymaktadır. Bourdieu'ya göre yayınevlerinin en çok hangi dilden çeviri yaptığı, onların alanındaki pozisyonlarını anlamada önemli bir göstergedir.³⁰ Aşağıdaki tabloda yayınevinin 1960-2000 dönemi içerisindeki yazınsal çeviri faaliyetlerinin dil dağılımı gösterilmiştir.

Grafik 2: *Kaynak Dil Dağılımı (1960-2000)*

Kaynak (Grafik 2): Veri seti belirtilen üç kaynak kapsamında oluşturulmuştur.

Mehmet Tahir Öncü, *Türkçe Çeviriler Bibliyografyası: Dünya Edebiyatından Çeviriler*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2017.

TÜRDAV, *Türkiye Kitap Kataloğu*, C. 1 (1997), C. 2 (1997), C. 3 (2002), C. 4 (2003), TÜRDAV A.Ş., İstanbul.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı, *Türkiye Bibliyografyaları* (1960–2000, 1965, 1986 ve 1990 hariç), Milli Kütüphane Yayınları, Ankara.

Bourdieu'ya göre az bilinen dillerden üretilen avangart eserleri keşfetmeyi hedefleyen küçük çaplı yayınevleri ile, çoğunlukla İngilizceden çevrilmiş uluslararası çok satanları yayımlayan ve ticari açıdan değerli içerikleri bulmakla görevli büyük yayınevleri arasında belirgin bir karşıtlık bulunmaktadır.³¹ Veriler, Altın Kitaplar'ın çeviri yayıncılığında çok büyük oranda İngilizce kaynaklı metinlere yöneldiğini (%82) göstermektedir. Fransızca (%8) ve Almanca (%4) gibi diğer merkezi Batı dilleri ise oldukça sınırlı bir yer tutmaktadır. Geriye kalan ve diğer olarak adlandırılan dil grubu (Boşnakça, Danca, Fince, Hollandaca, Japonca, Macarca, Norveççe, Sırpça, Yunanca, İbranice ve İsveççe) toplamda yalnızca %2'lik bir orana sahiptir. Bourdieu'nün ifadeleri çerçevesinde, bu dilsel yönelim yayınevinin büyük üretim

³⁰ Pierre Bourdieu, "A Conservative Revolution in Publishing," s.131.

³¹ Bourdieu, "A Conservative Revolution in Publishing," s. 147.

alanına daha yakın olduğunu ve ekonomik getirisi yüksek metinlere öncelik verdiğini ortaya koymaktadır. Buna karşın, sembolik sermayesi yüksek ancak çevresel kabul edilen dillere yatırım yapılmadığı görülmektedir.

2. Çevirmen Profilleri: Biyografik Çözümlemeler Işığında Bir Değerlendirme

Çevirmen biyografilerinin sistematik bir biçimde ele alınması gerektiği düşüncesi, özellikle Antoine Berman'ın ölümünden sonra yayımlanan *Pour une critique des traductions* adlı eserinde dile getirilmiştir. Berman, çevirmenlerin yalnızca eserleri üzerinden değil aynı zamanda dilsel geçmişleri, çok dillilik düzeyleri, çevirdikleri dillerle kurdukları ilişkiler, edebi türlerdeki eğilimleri, profesyonel kimlikleri ve diğer yaratıcı faaliyetleri üzerinden de incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Bununla birlikte, Berman geleneksel biyografi anlayışından uzak durulması gerektiğini savunmuş ve biyografik anlatıların aşırı kişiselleştirilmemesi gerektiğini belirtmiştir.³² Renata Makarska, çevirmen biyografisi araştırmalarında Berman'ın bu yaklaşımını bir çıkış noktası olarak almış ve farklı tarihsel ve kültürel bağlamlardan gelen iki çevirmen olan Siegfried Lipiner ve Grete Reiner'a odaklanarak çevirmenlerin biyografik verilerinin niteliğinin ve kültürel konumlarının biyografi yazımında nasıl farklı stratejiler gerektirdiğini ortaya koymuştur. Makarska çalışmasında Berman'ın kuramsal önermelerinden hareketle, bir biyografi modeli öne sürmüştür. Bu model, çevirmenlerin dilsel-topografik geçmişleri, mesleki ilişkiler ağları, (öz)-sunum biçimleri (örneğin söyleşiler, önsözler veya hakkında yayımlanmış temsile dayalı metinler, eleştiriler, ödüller, tanıtımlar), çeviri etkinliğinin, çevirmenlerin sıklıkla yürüttüğü diğer mesleki faaliyetlerle (örneğin yazarlık, öğretim, gazetecilik vb.) ilişkisi başlıklarından oluşur.³³ Çalışmamızda söz konusu dört kategoriye ek olarak, çevirmenlerin akademik bilgi üretimi içindeki temsiline odaklanan "akademik temsiliyet" başlığı da dahil edilmiştir. Bu başlık, çevirmenlerin aynı zamanda kültürel alanda eleştirel bilgiye konu olan kişiler olarak nasıl temsil edildiklerine odaklanmaktadır. Çalışmada çevirmen biyografileri Renata Makarska'nın çeviri çalışmalarına özgü olarak geliştirdiği biyografik çözümleme modeli temel alınarak çözümlenmiş ve analiz edilmiştir. Makarska'nın sunduğu kategoriler çevirmen biyografilerinin sistematik bir biçimde analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

2.1. Meral Gaspıralı

1930 yılında doğan Meral Gaspıralı, Kırım Tatarı eğitimci ve yayıncı İsmail Gaspıralı'nın torunudur. Ailesiyle birlikte 1917 yılında Kırım'dan İstanbul'a göç etmiştir. İyi düzeyde İtalyanca, Fransızca ve İngilizce bildiği, özellikle İtalyanca ve Fransızca yazılmış eserleri Türkçeye çevirdiği bilinmektedir. Eğitim geçmişiine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Gaspıralı, 12 Temmuz 2022'de hayatını kaybetmiştir.³⁴

Gaspıralı'ya yönelik veriler oldukça sınırlıdır fakat çalışma kapsamında derlenen bibliyografik veriler, ağırlıklı olarak Altın Kitaplar Yayınevi çatısı altında çeviri faaliyetlerinde bulunduğunu göstermektedir. Yayımlanan çeviri eserleri arasında Barbara Cartland, Maysie Greig, Sandra Brown ve Netta Muskett gibi popüler yazarların eserleri öne çıkmaktadır. Başka yayınevleriyle yürüttüğü bir yayın ilişkisinin izine rastlanmamıştır.

Renata Makarska'nın biyografik çözümleme modeli doğrultusunda değerlendirildiğinde, Gaspıralı'nın güçlü bir dilsel-topografik geçmişe sahip olduğu, ancak mesleki ilişkiler ağının

³² Antoine Berman, *Pour une critique des traductions: John Donne* (Paris: Gallimard, 1995)

³³ Renata Makarska, "Translationsbiographische Forschung. Am Beispiel von Siegfried Lipiner (1856–1911) und Grete Reiner (1892–1944)," *Übersetzerforschung. Neue Beiträge zur literaturwissenschaftlich orientierten Translation Studies*, der. Andreas F. Kelletat, Alexandra L. Beloborodova ve Johanna Geiges (Berlin: Peter Lang, 2018), s. 215–232.

³⁴ "İsmail Gaspıralı'nın Torunu Meral Gaspıralı Vefat Etti", <https://www.tamgatürk.com/ismail-gaspırali-nin-torunu-meral-gaspırali-vefat-etti/50896/>, Erişim: 05.11.2022.

Altın Kitaplar’la sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Öz-sunum biçimlerine, çeviri dışı faaliyetlerine ya da hakkında yapılmış akademik değerlendirmelere dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum, çevirmenin kamusal ve akademik alanda çok fazla ön plana çıkmadığını göstermektedir. Gaspıralı’nın çeviri faaliyetleri, Altın Kitaplar’ın popüler türlere odaklanan yayın politikasına uyumlu bir doğrultuda gelişmiştir. Bu çerçevede, düşük görünürlüğe sahip ancak üretim açısından istikrarlı bir çevirmen profili sergilediği ifade edilebilir.

2.2. Mehmet Harmancı

1932 yılında doğan Mehmet Harmancı, English High School ve İstanbul Işık Lisesi’nden mezun olmuş, ardından Hukuk Fakültesi’ndeki eğitimini yarıda bırakmıştır. Çevirmenliğe 1952 yılında Varlık Dergisi’nde yayımlanan hikâye çevirileriyle başlamıştır. Yaşar Nabi Nayır’ın teklifiyle O. Henry’nin öykülerini Türkçeye aktaran Harmancı’nın ilk çeviri kitabı 1953 yılında yayımlanmıştır. Askerlik yıllarını Abdi İpekçi ve Can Yücel ile geçiren Harmancı döndüğünde Milliyet Gazetesi için hikâye çevirileri yapmaya başlamıştır.³⁵

Çevirmenlik faaliyetlerini gündüzleri aile şirketine çalışması nedeniyle geceleri sürdüren Harmancı, çeviriyi bir “gönül işi” olarak tanımlamış ve ilk çevirisinden 140 lira kazandığını, genel olarak çeviriden geçimini sağlayamadığını vurgulamıştır. Yayıncılık alanında da girişimlerde bulunan Harmancı, Alan Paton’un *Ağla Sevgili Memleketim* adlı eserini yayımlamak için Kök Yayınları’nı kurmuştur. Sonrasında, Tarık Dursun’la birlikte Koza Yayınevi’ni kurarak yaklaşık 25 kitap yayımlamıştır. Milliyet Gazetesi’ne göre 400. çevirisi olan *Eski Dünya’nın 70 Büyük Gizemi* kitabı Oğlak Yayınları tarafından yayımlanmış, bu vesileyle kitabın kapağına “400. kitap” etiketi eklenmiştir. Harmancı bir ayda bir kitap çevirdiğini ve genellikle aynı anda dört-beş kitap üzerinde çalıştığını belirtmiştir.³⁶ Çocuk kitapları, polisiye, tarih ve siyaset kitapları çevirmiş ve İnkılap, Altın Kitaplar, Say, Varlık gibi yayınevleriyle iş birliği yapmıştır.

Son yıllarda Harmancı’nın çevirileri çeşitli akademik çalışmalara konu olmuştur. Derya Sarışık, Kafka öykülerinin aracı dilden çevrildiği örneklerde çeviri kararlarını analiz etmiş³⁷ Ozan Erdem Güzel, *Stamboul Train* çevirisini kent uzamı bağlamında ele almıştır.³⁸ Bilge Metin Tekin ve Figen Öztemel Akbay, “The Last Leaf” çevirisinde Harmancı’nın öz Türkçe tercihlerine odaklanmıştır.³⁹ Buna ek olarak Mehmet Gündoğdu Heinrich Böll çevirisini eşdeğerlik bağlamında değerlendirmiştir.⁴⁰

Makarska’nın biyografik çözümleme modeli temel alındığında, Harmancı’nın English High School gibi dil ağırlıklı okullarda eğitim almış olması, dilsel-topografik geçmişinin güçlü olduğunu göstermektedir. Mesleki ilişkiler ağı açısından bakıldığında, Yaşar Nabi Nayır’la başlayan ve Milliyet gazetesi, Altın Kitaplar, İnkılap, Say, Varlık gibi çeşitli kurumlarla devam eden bir yayıncılık ağı içinde yer aldığı görülmektedir. Öz-sunum biçimleri bağlamında,

³⁵ Mehmet Harmancı, “Yazar Mehmet Harmancı”, <https://www.dr.com.tr/yazar/mehmet-harmanci/s=149437>, Erişim: 07.11.2022.

³⁶ İpek Yılmaz, “Çeviri Rekortmeni Mehmet Harmancı”, <https://www.milliyet.com.tr/pazar/ceviri-rekortmeni-mehmet-harmanci-5178801>, Erişim Tarihi: 07.11.2022.

³⁷ Derya Sarışık, *Kafka’nın "Die Verwandlung" Adlı Öyküsünün Ara Dilden Çeviri Bağlamında Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2020.

³⁸ Ozan Erdem Güzel, “Graham Greene’in *Stamboul Train* Adlı Romanı ile *İstanbul Treni* Başlıklı Türkçe Çevirisindeki Özel Ad Göstergeleri ve Tarihsel Göstergelerin Çeviri Göstergibilimi Bağlamında Çözümlemesi”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, 2023, ss. 1254–1274, DOI: 10.29000/rumelide.1369161.

³⁹ Bilge Metin Tekin ve Figen Öztemel Akbay, “O. Henry’nin ‘The Last Leaf’ Eseri Üzerine Bir İnceleme”, *Journal of International Social Research*, C. 11, S. 55, 2018, ss. 169–174.

⁴⁰ Mehmet Gündoğdu, “İkinci Bir Dil Üzerinden Yapılan Çeviriler Özgün Metinle Ne Kadar Eşdeğerdir?”, *Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg*, S. 4–5, 2013, ss. 172–181.

çeviriyi bir “gönül işi” olarak tanımladığı söyleşiler, 400. kitap vurgusu ve gazete haberleri, çevirmen kimliğinin kamuya açık şekilde temsil edildiğine işaret etmektedir. Çeviri dışı etkinliklerle ilişkisi açısından, Harmancı’nın yalnızca çevirmen kimliğiyle değil, aynı zamanda yayıncı ve özel sektör çalışanı kimliğiyle de kültürel alanda yer aldığı görülmektedir. Bu bilgiler, çevirmenliğin onun için birincil mesleki uğraş değil, farklı profesyonel kimliklerle birlikte yürüttüğü çok yönlü bir faaliyete dönüştüğünü göstermektedir. Son olarak, Harmancı’nın çevirileri son yıllarda çeşitli akademik çalışmalara konu olmuş, bu da onun yalnızca üretici değil, kültürel ve akademik alanda temsil edilen bir çevirmen olduğunu ortaya koymuştur.

2.1. Gülten Suveren

1950’li yılların sonlarında çeviri yapmaya başlayan Gülten Suveren, Türkiye’de özellikle çocuk edebiyatı ve popüler kurgu alanındaki üretkenliğiyle öne çıkan kadın çevirmenlerden biridir. TED Koleji’nde başladığı eğitimini Ankara Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde tamamlamış, ardından dört yıl boyunca Amerika Birleşik Devletleri’nde bulunmuştur. Çocukluk yıllarında çok kitap okunan bir evde büyüyen Suveren, sekiz yaşında İngilizce öğrenmeye başlamıştır. Annesinin Fransızca, babasının Rumca ve Fransızca bildiği aktarılmaktadır.⁴¹

Suveren’in çevirmen kimliği dışında astroloji, fal ve magazin yazarlığı gibi alanlarda üretim yaptığı, çeşitli dergilerde köşe yazıları kaleme aldığı bilinmektedir. Çevirmenliği başlangıçta isteyerek seçmediğini, “bildiği işin bu olması” nedeniyle yöneldiğini ifade etmiştir. 2006 yılında Çeviri Derneği tarafından Onur Üyeliği plaketiyle ödüllendirilmiştir.⁴²

Çalışma kapsamında derlenen bibliyografya verileri incelendiğinde, Suveren’in Altın Kitaplar için yaptığı çevirilerin büyük kısmının çocuk klasikleri ve popüler romanlardan oluştuğu görülmektedir. Özellikle çocuk edebiyatı alanında yer alan Jules Verne, Daniel Defoe, Mark Twain ve Jonathan Swift gibi yazarların eserlerini ve Stephen King, Robert Ludlum, Wilbur Smith gibi popüler gerilim yazarların eserlerini çevirmiştir. Bunlara ek olarak Gülten Suveren, Barbara Cartland gibi isimlerin çevirilerini tercih etmediğini belirtse de yayınevinden gelen talepler doğrultusunda çevirileri gerçekleştirmiştir.⁴³ Gülten Suveren’in Altın Kitaplar dışında Ceylan, İnkılap, Milliyet, Türkiye ve Tay gibi yayınevleriyle de iş birliği kurduğu görülmektedir.

Gülten Suveren’in hayatı ve çeviri anlayışı hakkında akademik alanda da bulgulara rastlanmaktadır ve bu çalışmalar genellikle hem Gülten Suveren hem de Gönül Suveren üzerine gerçekleştirilmiştir. Alev Bulut ve Sabri Gürses’in *Kelimelerin Kıyısında: Türkiye’de Kadın Çevirmenler* başlıklı eserde Suveren kardeşler üzerine sundukları inceleme⁴⁴, Necla Vatansever’in yüksek lisans tezi⁴⁵ ve Vatansever’in Selin Erkul Yağcı ve Dilek Altinkaya Nergis’le birlikte hazırladığı makale çalışması⁴⁶ Suveren kardeşlere odaklanan çalışmalar arasındadır.

⁴¹ “Bir Dil Kuyumcusu: Gülten Suveren”, <https://ceviribilim.com/2021/11/21/bir-dil-kuyumcusu-gulten-suveren/>, Erişim Tarihi: 12.11.2022.

⁴² Alev K. Bulut ve Sabri Gürses, “Ömrünü Çeviriye Adayan İki Kadın: Gönül ve Gülten Suveren Kardeşler”, Şehnaz Tahir Gürçağlar (der.), *Kelimelerin Kıyısında: Türkiye’de Kadın Çevirmenler*, İthaki Yayınları, İstanbul 2019, s. 248–252.

⁴³ “Bir Dil Kuyumcusu: Gülten Suveren”, **Erişim: 12.11.2022.**

⁴⁴ Bulut ve Gürses, “Ömrünü Çeviriye Adayan İki Kadın”, s. 248–252.

⁴⁵ Necla Vatansever, *Die Populären Literaturübersetzer in der Türkei: Gönül Suveren & Gülten Suveren*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2021.

⁴⁶ Selin Erkul Yağcı, Dilek Altinkaya Nergis ve Necla Vatansever, “Gönül Suveren ve Gülten Suveren Kardeşler ve Çeviri Türkçe Popüler Edebiyat”, *Söylem Filoloji Dergisi*, Çeviribilim Özel Sayısı, 2023, s. 272–291.

Suveren'in erken yaşta İngilizce öğrenmeye başlaması ve Ankara Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde aldığı eğitim, güçlü bir dilsel-topografik geçmişe işaret etmektedir. Ayrıca çocukluk döneminde farklı dillerin konuşulduğu bir ev ortamında büyümüş olması, çokdilli bir çevrede şekillenen bir dil edinim süreci geçirdiğini göstermektedir. Mesleki ilişkiler ağı açısından bakıldığında, Suveren'in Altın Kitaplar başta olmak üzere alandaki Ceylan, İnkılap, Milliyet, Türkiye ve Tay gibi alandaki diğer yayınevleriyle de iş birliği kurduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra hem çocuk klasikleri hem de popüler roman türlerinde düzenli olarak çeviri yaptığı görülmektedir. Öz-sunum bağlamında Suveren'in çevirmenliği başlangıçta isteyerek seçmediğini ifade etmesi ve yayınevinden gelen talepler doğrultusunda bazı çevirileri yaptığını belirtmesi, mesleki yönelimlerinin tercih ve zorunluluklar arasında şekillendiğine işaret etmektedir. Çeviri dışı etkinliklerle ilişkisi kapsamında ise Suveren'in yalnızca çevirmen kimliğiyle değil, aynı zamanda astroloji, fal ve magazin yazarlığı gibi farklı alanlarda üretim yapan bir figür olduğu görülmektedir. Bu yönüyle farklı kültürel roller arasında geçiş yapan çok yönlü bir profil sergilemektedir. Akademik görünürlük açısından değerlendirildiğinde, Suveren'in çevirmenliği özellikle Gönül Suveren ile birlikte ele alınmış ve Alev Bulut, Sabri Gürses, Necla Vatansever, Selin Erkul Yağcı ve Dilek Altinkaya Nergis gibi araştırmacıların çalışmalarında temsil edilmiştir. Bu durum, çevirmen kimliğinin kültürel üretimin yanı sıra eleştirel alanda da yer bulduğunu göstermektedir.

2.3.Gönül Suveren

Gönül Suveren, kardeşi Gülten Suveren gibi TED Koleji'nde eğitim görmüş, ardından Ankara Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirmiş ve Gülten Suveren'le beraber dört yıl boyunca Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunmuştur. Mesleki kariyerine gazetecilikle başlayan Suveren, Yeni Sabah ve Babiâli gazetelerinde çalışmıştır. İlerleyen yıllarda kitap çevirisi, ansiklopedi yazarlığı ve çeşitli dergiler için derleme çeviriler yapmıştır. Özellikle Agatha Christie'nin eserlerini Türkçeye kazandırmasıyla tanınan Suveren, ilk Christie çevirisini 1962'de Akba Yayınevi'nde yayımlamış, ardından Altın Kitaplar'la çalışmaya başlamıştır.⁴⁷ Gönül Suveren'in çeviri anlayışı, çeşitli akademik çalışmalarda ele alınmış olmakla birlikte, bu incelemelerde çoğunlukla kardeşi Gülten Suveren'le birlikte temsil edilmiştir. Söz konusu çalışmalara Gülten Suveren'in biyografik çözümlemesinde yer verilmiştir.

Makarska'nın biyografik çözümleme modeli açısından incelendiğinde, Gönül Suveren'in TED Koleji ve Ankara Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde aldığı eğitim ile Amerika Birleşik Devletleri'nde geçirdiği dört yıl, güçlü bir dilsel-topografik geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Mesleki ilişkiler ağı kapsamında Suveren'in çevirmenlik kariyerine Akba Yayınevi'nde başladığı, özellikle Agatha Christie çevirileriyle özdeşleştiği Altın Kitaplar'la uzun süreli bir iş birliği sürdürdüğü ve Ceylan, İnkılap, Milliyet, Türkiye ve Tay gibi farklı yayınevleriyle de çalıştığı görülmektedir. **Öz-sunum biçimleri açısından** değerlendirildiğinde Gönül Suveren'e ait doğrudan bir röportaja ulaşılamamıştır. Mevcut röportajlar genellikle kardeşi Gülten Suveren'le yapılmış ve bu röportajlarda her iki kardeş birlikte anılmıştır. Çeviri dışı etkinliklerle ilişkisi bağlamında, gazetecilik, ansiklopedi yazarlığı ve dergi çevirileri gibi farklı alanlarda da faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Akademik görünürlük açısından, Gönül Suveren'in çeviri üretimi özellikle kadın çevirmenler bağlamında yapılan çalışmalarda kardeşiyle birlikte ele alınmış ve akademik kaynaklarda temsil edilmiştir.

⁴⁷ "Bir Dil Kuyumcusu: Gülten Suveren", **Erişim: 12.11.2022.**

SONUÇ

Altın Kitaplar Yayınevi'nin çeviri politikaları, 1960–2000 dönemi boyunca ekonomik ve sembolik sermaye stratejileri arasında denge kurma çabasıyla şekillenmiştir. Popüler türlere yönelerek geniş okur kitlesine ulaşmayı hedefleyen yayınevi, klasikler ve çocuk edebiyatı aracılığıyla kültürel prestij üretmeyi de sürdürmüştür. Bu ikili yönelim, belirli yazar ve türlerde süreklilik sağlayarak yayınevinin sadık bir okur kitlesi oluşturma amacını da yansıtmaktadır.

Yayınevinin yayıncılık çizgisi, dönemsel olarak farklı sermaye stratejilerine yöneldiği dönüm noktaları barındırmaktadır. 1960'larda klasiklere yönelim, 1970'lerde tür merkezli kapsamlı üretim, 1980'lerde istikrar ve azalan çeşitlilik, 1990'larda ise tanınmış yazarlarla sürdürülen seçici bir üretim hattı öne çıkmaktadır. Bu dönüşümler, yayınevinin kimi zaman sembolik kazanımlara, kimi zaman ise ekonomik kazanca öncelik veren tercihlerle yayın çizgisini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Altın Kitaplar ne yalnızca sembolik sermayeye dayalı sınırlı üretim alanında ne de tamamen ekonomik kazanca odaklanan büyük üretim alanında sabitlenmiştir. Yayınevi her iki üretim mantığına da yönelmiş ve sembolik ve ekonomik sermaye odaklı stratejiler arasında denge kurarak alandaki konumunu korumuştur. Fakat bibliyografya verileri incelendiğinde sembolik sermaye getirisi olan eserlerin çevirilerine daha az yer verildiği anlaşılmıştır. Bu da yayınevinin büyük üretim kutbuna daha yakın olduğunu işaret etmektedir.

Yayınevinin üretim tercihleri ve sermaye edinme biçimleri yayınevine özgü çevirmen profillerinin şekillenmesinde de etkili olmuştur. Bu profillerde yüksek üretkenlik, belirli yazarlarda süreklilik, yayıneviyle uzun vadeli iş birliği gibi ortak özellikler dikkat çekmektedir. Meral Gaspıralı gibi yalnızca Altın Kitaplar'la çalışan, tanınırlığı kısıtlı fakat istikrarlı çevirmenlerin yanı sıra Gülten ve Gönül Suveren gibi belirli türlerde süreklilik sağlayan ve akademik çalışmalarda ön plana çıkan çevirmenler de bulunmaktadır. Mehmet Harmancı, farklı yayınevleriyle kurduğu ilişkiler, yüksek üretkenliği ve kamusal temsiliyle daha bağımsız ve görünür bir çevirmen profili ortaya koymaktadır. İncelenen çevirmenlerin profilleri Altın Kitaplar'ın sermaye stratejileriyle uyumlu bir çeviri anlayışı benimsediklerini göstermektedir. Bu durum, çevirmen seçimlerinin yalnızca dilsel yeterlikle değil, belirli türlere yönelim ve çeviri faaliyetlerindeki süreklilikle de belirlendiğine işaret etmektedir.

Çalışmamız, Altın Kitaplar örneği üzerinden Türkiye'deki yazınsal çeviri yayıncılığının kültürel üretim alanındaki işleyişine dair çok katmanlı bir okuma sunmayı hedeflemiştir. Bibliyografik veriler ve biyografik çözümlemeler aracılığıyla, yayınevinin sermaye stratejileriyle uyumlu üretim tercihleri ve çevirmen politikaları ortaya konmuştur. Yayınevi merkezli bu inceleme, çevirmen profillerinin alandaki konumlanışını ve sermaye stratejileriyle kurduğu ilişkileri bütüncül biçimde değerlendirmektedir. Bu yönüyle çalışmanın, yazınsal çeviri yayıncılığına yönelik hem yayınevi odaklı çözümlemelere hem de çevirmen profili temelli yaklaşımlara katkı sunacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

Alioğlu, Sait, "İslami Yayıncılık", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 15, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, ss. 1468–1470.

Altın Kitaplar, “Kurumsal”, <https://www.altinkitaplar.com.tr/kurumsal/>, Erişim Tarihi: 10.10.2022.

Bergin, Azize, *Babîâli'de Topuk Tıkırtıları*. İstanbul: Epsilon, 2004.

Bourdieu, Pierre, *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field*, (Çev. Susan Emanuel), Stanford University Press, Stanford 1996.

Bourdieu, Pierre, “A Conservative Revolution in Publishing”, çev. Ryan Fraser, *Translation Studies*, C. 1, S. 2, 2008, ss. 123–153.

Bourdieu, Pierre, “The Field of Cultural Production, or: The Economic World Reversed”, *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*, der. Randal Johnson, Polity Press, Cambridge 1993, ss. 29–73.

Bourdieu, Pierre ve Loïc Wacquant. *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin: Cevaplar*. Çev. Nazlı Ökten. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.

Bulut, Alev K. ve Sabri Gürses, “Ömrünü Çeviriye Adayan İki Kadın: Gönül ve Gülten Suveren Kardeşler”, Şehnaz Tahir Gürçağlar (der.), *Kelimelerin Kıyısında: Türkiye’de Kadın Çevirmenler* içinde, ss. 246–276, İstanbul: İthaki Yayınları, 2019.

Çınar, Sevinç, “Bir Gelenek Altın Kitaplar”, <https://www.gazeteciler.com/haber/bir-gelenek-altin-kitaplar/244253>, Erişim Tarihi: 10.10.2022.

Eker, Arzu. *Publishing Translations in the Social Sciences since the 1980s: An Alternative View of Culture Planning in Turkey*. Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, 2001.

Erken, Mehmet. *Türkiye’de Yayıncılık Alanının Dönüşümü (1980–2015)*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, 2020.

Erkul Yağcı, Selin, Dilek Altınkaya Nergis ve Necla Vatansever, “Gönül Suveren ve Gülten Suveren Kardeşler ve Çeviri Türkçe Popüler Edebiyat”, *Söylem Filoloji Dergisi*, Çeviribilim Özel Sayısı, 2023, ss. 272–291, <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1186379>.

Gündoğdu, Mehmet, “İkinci Bir Dil Üzerinden Yapılan Çeviriler Özgün Metinle Ne Kadar Eşdeğerdir?”, *Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg*, S. 4–5, 2013, ss. 172–181.

Haleva, Beki, ve A. Zeynep Kıvanç. “Türkiye’de Çeviri Politikaları ve Yayınevleri Üzerine Dönemsel Bir Kesit İncelemesi.” *Turkish Studies* 10, no. 8 (2015): 1325–1344. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8263>.

Harmancı, Mehmet, “Yazar Mehmet Harmancı”, <https://www.dr.com.tr/yazar/mehmet-harmanci/s=149437>, Erişim Tarihi: 07.11.2022

“İsmail Gaspıralı’nın Torunu Meral Gaspıralı Vefat Etti” <https://www.tamgatürk.com/ismail-gaspirali-nin-torunu-meral-gaspirali-vefat-etti/50896/>, Erişim Tarihi: 05.11.2022.

Kaynardağ, Arslan, “Yayın Dünyası”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 10, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, ss. 2824–2836.

Makarska, Renata, “Die Rückkehr des Übersetzers. Zum Nutzen einer Übersetzerbiographie”, *Übersetzer als Entdecker. Ihr Leben und Werk als Gegenstand translationswissenschaftlicher und literaturgeschichtlicher Forschung*, (Ed.: Andreas Kelletat ve Aleksey Tashinskiy), Frank & Timme, Berlin 2014, ss. 51–61.

Makarska, Renata. (2018). "Translationsbiographische Forschung. Am Beispiel von Siegfried Lipiner (1856–1911) und Grete Reiner (1892–1944)." *Übersetzerforschung. Neue Beiträge zur literaturwissenschaftlich orientierten Translation Studies* (der. Andreas F. Kelletat, Alexandra L. Beloborodova ve Johanna Geiges), 215–232. Berlin: Peter Lang.

Öncü, Mehmet Tahir, *Türkçe Çeviriler Bibliyografyası: Dünya Edebiyatından Çeviriler*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2017.

Sarışık, Derya, *Kafka'nın "Die Verwandlung" Adlı Öyküsünün Ara Dilden Çeviri Bağlamında Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2020.

“Bir Dil Kuyumcusu: Gülten Suveren”, <https://ceviribilim.com/2021/11/21/bir-dil-kuyumcusu-gulten-suveren/>, Erişim Tarihi: 12.11.2022.

Tahir Gürçağlar, Şehnaz, *Kapılar: Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.

Tekin, Bilge Metin ve Figen Öztemel Akbay, “O. Henry'nin ‘The Last Leaf’ Eseri Üzerine Bir İnceleme”, *Journal of International Social Research*, C. 11, S. 55, 2018.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı, *Türkiye Bibliyografyaları (1960–2000, 1965, 1986 ve 1990 hariç)*, Milli Kütüphane Yayınları, Ankara.

TÜRDAV, *Türkiye Kitap Kataloğu*, 1. Cilt, TÜRDAV A.Ş., İstanbul 1997.

TÜRDAV, *Türkiye Kitap Kataloğu*, 2. Cilt, TÜRDAV A.Ş., İstanbul 1997.

TÜRDAV, *Türkiye Kitap Kataloğu*, 3. Cilt, TÜRDAV A.Ş., İstanbul 2002.

TÜRDAV, *Türkiye Kitap Kataloğu*, 4. Cilt, TÜRDAV A.Ş., İstanbul 2003.

Vatansever, Necla, *Die Populären Literaturübersetzer in der Türkei: Gönül Suveren & Gülten Suveren*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2021.

Yılmaz, Ayşe, “Kadın Çevirmenler Bağlamında Gönül Suveren’in Çeviri Kimliğinin İncelenmesi”, *Söylem Filoloji Dergisi*, C. 6, S. 2, 2023, ss. 581–602. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/soylemdergi/issue/75937/1186379>

Yılmaz, İpek, “400 Kitapla Çeviri Rekoruna Gidiyor”, *Hürriyet*, Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/400-kitapla-ceviri-rekoruna-gidiyor-38244257>, Erişim Tarihi: 07.11.2022.

Yılmaz, Yılmaz, İpek, “Çeviri Rekortmeni Mehmet Harmancı”, *Milliyet*, Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/pazar/ceviri-rekortmeni-mehmet-harmanci-5178801>, Erişim Tarihi: 07.11.2022.